

Redacțiunea Administrațiunii
Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare Nr. 22
Scrisorile neînscrise nu se re-
trimitează.
Birourile de abonații:
Brașov, piața mare Nr. 22
Inscrise mai primesc în Viena
Andolfi, Mosse, Hasenstem & Volger
(Otto Mosse), scrieri: Schalk, Alois
Horn & M. Duka, A. Oppalik, J. Joz-
seberg în Budaapesta; A. F. Gold-
berger Anton Mosse Schlein Bernat:
în Frankfurt; G. L. Doube; în Ham-
burg: A. Steiner.
Prețurile inserțiilor: o serie
garzondu pe o colônă 8 or.
și 80 or. simbru pentru o pu-
blicare. Publicări mai dese
supă tarif și învalia.
Reclame pe pagina III-a o
seră 10 or. v. a. s. 80 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI.

(NUMERŪ DE DUMINECĂ 1)

„Gazeta” are în săptămânul ei.
Abonamente pentru ANUL: Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 franci, pe trei luni
10 franci.
Se prenumără la toate oficiile
postale din țară și din afară
și la dd. colectorilor.
Abonamentul pentru BRAȘOVU:
la administrațiune, piața mare
Nr. 22. etagiul I.: pe un an
10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei
luni 2 fl. 50 or. Ou dusul în
casă: Pe un an 12 fl., pe
șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
Unu esemplar 5 or. v. a. s. 80
bani.
Atât abonamentele cât și
inserțiunile sunt a se plăti
înainte.

Nr. 5.—Anul LIV.

Brașov, Duminecă 6 (18) Ianuarie

1891.

Din cauza sf. sârbătorii de Luni, diarul
nu va apăre până Marți seara.

Nou abonament

la
„GAZETA TRANSILVANIEI”.

Cu 1 Ianuarie 1891 stilu vechiu
s'a deschis nou abonament, la care in-
vităm pe toți amicii și prietarii folei noastre.

Prețulu abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria: pe trei luni 8 fl.
pe șase luni 6 fl., pe un an 12 fl.
Pentru România și străinătate: pe trei
luni 10 franci, pe șase luni 20 franci, pe un
an 40 franci.

Abonamente la numerele cu data de
Duminecă:

Pentru Austro-Ungaria: pe un an 2 fl., pe
șase luni 1 fl.

Pentru România și străinătate: pe un an 8
franci., pe șase luni 4 franci.

Abonarea se poate face mai ușor și
mai repede prin mandate postale.

Domnii, cari se vor abona din nou
să binevoască a scrie adresa lămurită și
a arăta și posta ultimă.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei”.

Brașov, 5 Ianuarie 1891.

Se împlinesc tocmai anul de
când, într-un număr de Duminecă
al „Gazetei”, am făcut cunoscut
cetitorilor noștri, că guvernul
unguresc pregătește un proiect
de lege pentru instituțiunea
așa numitelor „Kisdedovuri”,
care are de scop a face să se
împlinescă un vis vechiu al
maghiarizatorilor.

Înainte cu cincizeci de ani
baronul ardelenscu unguru Wes-
selenyi, care împreună cu Stetan
Szechenyi a pus temelie acelei
politice nenorocite de maghiari-
sare, ce amărește adî atîtu de
cumplită viața Românilor, Sla-
vilor și a Germanilor din acest
stat, visa, că prin „cerescul a-
ședământ” al „Kisdedovurilor”
său asilurilor de copii se va pute
ajunge la ținta dorită de maghia-
risatori.

Wesselenyi își înfățișa cu co-

lorile cele mai fantastice marile
resultate, ce le aștepta el de la
înființarea de Kisdedovuri în co-
munele române, slovace, săsesce
și germane. Nu va fi lucru greu,
dicea el, de a învăța pe copilași
unguresce în asiluri, căci ei în-
vață ușor oric- limbă; apoi își
facea socotela cum dela copiii cari
au învățat odată unguresce vor
învăța și cei mai mici și așa în
douăzeci de ani întreaga comună
va ști și va vorbi unguresce, fiind
pentru totdeauna cucerită pentru
maghiarism.

Și această dorință veche a apo-
stolilor maghiarisării, oricât de
cutezată și de absurdă ar fi ea
pentru epoca luminată de față, vo-
iesce să o împlinescă adî guver-
nulu unguresc.

Ministrul de instrucțiune
Csaky a depus încă în primăvera
anului trecut un proiect de
lege pentru asilurile de copii pe
biroul camerei unguresce. Cu-
prinsulu acestui proiect de lege
este adî cunoscut tuturor. Seim
cu toții, că ținta ce-o urmărește
este în rândul întei maghiari-
sarea și erăși maghiarisarea. In-
suși contele Csaky a mărturisit
în dietă, că scopul de căpetenie,
celu urmărește prin legea proiectă
este sporirea numărului Ma-
ghiarilor.

Din primăvera anului trecut
până adî s'a totu amânătu des-
baterea acestui proiect de lege
în dietă. În toamna trecută el
fî discutat în sinul comisiunei
parlamentare pentru instrucțiune,
care l'a mai înăsprit în înțelesul
maghiarisării. De atunci a ur-
matu erăși o pauză, er acum la
redeschiderea camerei președinte
a datu de scire, că va pune pro-
iectul de lege pentru Kisdedo-
vuri la ordinea zilei chiar cu în-
ceperea săptămânei viitoare.

Printu'nsa nu se amenință nu-

mai unu dreptu de limbă, ci chiar
dreptul celu mai sfântu firescu
și dumnezeescu alu părintelui a-
supra copilului său.

Amă făcutu totu ce a statu
în puțină folei noastre, în cursu
de unu an, spre a lămuri publi-
culu român asupra adevăratelor
scopuri și tendințe, ce le urmă-
rescu guvernanti noștri cu pro-
iectul de lege, despre care e
vorba. I-am arătatu pericolulu
celu mare, ce va amenința des-
voltarea noastră pacinică, decă a-
cestu proiectu va deveni lege.

Dér nu numai diarulu nostru
ci și celelalte diare, întreaga pressă
a naționalităților a discutat din
tote punctele de vedere această
fatală cestiune, și toți au aștep-
tat că autoritățile superioare bi-
sericesce vor lua pozițiune ener-
gică față cu proiectul d-lui Csaky.

Acăsta însă din nenorocire nu
s'a întemplat. Pare că căpete-
niile bisericesc nemaghiare sunt
fermecate, căci tac până acuma
tăcerea pescelui.

Pote că și gândescu Archie-
reii și acuma, că va fi destul
decă voru ține câte-unu discursu
bine stilisat maghiar în camera
magnaților arătându-și îngrijirile
loru față cu proiectele lui Csaky.
Peste aceste maiortatea va trece
apoi la ordinea zilei și erăși se
va dice, că legea s'a adus cu con-
cursulu archiereilor.

Stându lucrurile astfel, ca să
nu susțină mâne-poimâne contrarii
noștri, că poporul ar fi consēm-
țit în tăcere la ceea ce au fă-
cutu ei, și că numai gazetarii au
fost nemulțumiți cu proiectul lui
Csaky, este neapăratu de lipsă, ca
directu din sinul poporului să se
manifesteze marea îngrijire ce l'a
cuprinsu din cauza nouelor unel-
tiri de maghiarisare și să se pro-
testeze în contra lor, și acăsta
să se facă în adunări publice.

Trebuie să ne folosim de
dreptul nostru de cetățeni spre
a da espresiune pe cale legală
convingerilor și tămerilor, ce
domnesc în sinul poporului nos-
tru față cu noulu plan de ma-
ghiarisare. Chiar patriotismulu nos-
tru ne impune a face acăsta, ne-o
impune simțulu sacru de părinți și
crescători ai copiilor noștri.

Amintiri din anul 1890.

Prigoniri și volnicii. Așa a statu
scrisu în cartea suferințelor poporulu
romănescu de dincă de Carpați, ca să
începem și de rândul acesta amintirile
anului espirat, cu prigoniri și volnicii.
Anul 1890 este în privința acăsta, pote
fără părechia, căci dihania maghiarisării
nici-odată n'a năvălit cu atăta furiă
asupra popoelor nemaghiare din acăsta
țară, nici-odată nu s'a plesnit dreptatea
în față și nici-odată nu s'a căleat sen-
timentulu de ordine și de bunu simț
alu cetățenilor nemaghiari din acăsta țară
cu mai multă nerușinare, ca în anul
trecutu.

Încă la începutul anului pași mi-
nistrul Csaky cu monstruosulu proiectu
alu Kisdedovurilor și de aci înainte
atacurile lui și ale consților săi dela
guvern în contra școlilor romănesci,
în contra limbei, în contra pressei, în
contra tuturor aședmintelor de cul-
tură, și în contra a totu ce-i romănescu,
se continuă peste întregu anul cu o
furiă ne mai pomenită în istoria popo-
relor civilizate ale Europei.

Pentru completarea atentatului con-
tra gimnasiulu român din Beiuș, mi-
nistrul Csaky porunci în acăstu an
profesorilor din Beiuș, că cărțile de
școlă să le traducă în unguresce și să
se prepare pentru a propune studenților
din gimnasiulu superior, dela începutu
anului de școlă, în limba ungu-
rescă.

În Aprilie ministrul Csaky provocă
pe Episcopulu Mihailu Pavelu din Oradea-

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

Nu-i bôla fără leac.

Snová.

Era brumată pe capu lelea
Uța, dér pentru aceea sprintenă
și voinică la lucru măcaru ca o
fată mare. Moșia cea frumoasă,
ce-a agonisit-o cu bărbatul ei,
Dumneșeu îl ierte, o purta — se
grăiescu așa — ca melculu casa:
cu grijă și cu înțelepciune, și nu
mi s'ar șede a bine să dicu, că nu
înflorea încă dora mai frumosu
decătu mai înainte. Holdele ei
totdeauna erau cele mai rodite,
turmele ei totdeauna cele mai fă-
țoșe, căci ochiulu stăpânului în-
grășă vita; și pe când cu unu
ochiu dirigea lucrurile din afară,
cu celalaltu vedea tote strungile
din năuntru și cum le vedea, cum
le cota și afla peteculu. În casă
ea se culca târziu și dimineața ea
era mai de timpuriu pe picioare. —
Pe când se sgormoneau slugile,
măncarea era pe masă și după
măncare împărțea fiesce căruia

lucrulu, ce voia să plinescă în ziua
aceea.

Cătră sêraci, ca creștină bună
și cu trica lui Dumneșeu, era cu
durere, dér vai și amar de trăn-
torulu, ce-l împingea pe cătele să-
cără milă, că-lu spăla de apuca
ușa la țiftenă, să dea afară.

Asta era lelea Uța.

Vremea însă tote le vremueșce
și a vremuitu și puterile ei. Funia
i se apropia de par. Vêdendū fe-
ciorulu, că așa este, se însură și
aduse babi ajutoru — unu puiu
de fată cu mită (zestre) și frumoasă
ca o pênă de tângu.

Lelea prinde putere, că bag-
sēmă unde-sū doi puterea cresce.

Ce a purtatū până acum sin-
gură, de-aci avea să împartă cu
nora, și cine nu scie povestea boie-
rului cu pētra?... Ce nu putu clăti
din locu Branu și Stanu unulu de
unulu, decă puseră umerii amên-
doi de odată, mi-o rostogoliră de-a
bolobocu...

Avea dēră temeiu să se bucure
lelea Uța, când feciorulu i aduse
noră în casă.

Însă totu chipulu are și față
și dosu, lângă lumină totdeauna e
acolo și umbra, și nici o dulcēță nu
este care să nu lase unu telu de amă-
relă după-ce o ai gustatū.

Astfelu se schimbă tote în
lume și'n ochii omenilor după
cum le privești în față ori din dosu.
Astfelu se schimbă și bucuria le-
lei într-unu felu de amăgire vê-
dendū, că nora cea ochișă și im-
pēnată, nu-i altceva, decătu o lar-
vă frumoasă, o matahaliță somnu-
rôșă și soră bună cu lenea.

Cătu era diulica de mare se
punea în ferēstră; holba din ochi
în drēpta și în stânga și se mira
cum lumea acăsta drēptă-i ca se-
cerea.

S'o spunemū verde, lelea Uța
nu se aștepta la o ticană fără lu-
cru, că omul care a crescutu de
micu cu lucru la mână, trăiesce
și mōre în elu, ca peșele în apă.
Dér se aștepta cu atāt mai vēr-
tosu să-o prindărescă și ea cu pu-
terile ei, cu luminele ei până a
muta sarcina de pe unu umēru pe
celalaltu; — începutu și capētū: —

se aștepta, ca și nora să mai mișce
să mai clătēscă un'alta pe lângă
casă, unde și când se vedē, că prin
acăsta binele casei sporesce înainte.

După părerea ei omul chiar
așa e ziditū pentru lucru, ca pa-
șerea pentru sburatū și precumū
pasērea are aripē să sbōre, așa și
omul are mână, să lucre cu ele.
Nora din potrivă credea, cum credū
toți cei de pânura ei, că decă o-
mulu are ce bé, ce mânca și cu
ce-și astupa golătatea trupului, e
mântuitū de legătura lucrului.

De-aci s'a născutū unu felu
de neînțelegere între sōcra și no-
ra, care în urmă s'a ruptū acolo,
că sōcra a băgatū în capu gân-
dulū acela, că se lecuēscă bōla
nurerei, lenea — și să pună capētū
pranicului fără sfērșitū.

Și lelea Uța nu era acea fe-
mee, care decă își pune ceva în
gândū se lase lucru baltă.

Ea își făcu socotēla ei scurtă
și bună: ori se lasă de năravulū
celu rău, ori mă lasă cu casă cu
totu.

Aici i-a venitū în ajutorū și

mare, ca în școlile populare românești gr. cat. dela Niră-Adonă, Niră-Aciadă și St.-Georgiu Abramă, din comitatul Sabolciu, să introducă ca limbă de propunere exclusivă limba maghiară, și limba română să fie pentru tot-deuna scosă din școală.

După-ace isprăvi cu gimnaziul din Beiuș, ministrul Csáky se întorse asupra gimnaziului din Năsăud și prin ordinațiunea sa dela 11 Octomvre poruncese, ca pe viitorul acestu gimnaziu să nu se mai numească nici greco-catolic și nici român, programele școlare să se redacteze și în limba maghiară, și în programele acestea, cum și în toate protocoalele de școală numele școlărilor să nu se mai „valahizeze“.

Pe Episcopul dela Gherla îl admoniă ministrul Csáky, ca să îngrijescă, ca școlarii dela preparandiă să învețe bine ungurește și să nu le dea diplome până nu voru săi bine ungurește.

Periculoasă este și mreja ce a aruncat-o ministrul Csáky asupra institutelor noastre de învățământ printr'o altă ordinațiune a sa, în care decretă ștergerea dreptului de publicitate alu acelor institute de învățământ, cari nu corăspundă pe deplin tuturor condițiilor cerute dela școlile de stat și comunale. Numai zelul de maghiarizare l'a îndemnat pe ministrul Csáky și la măsurile în privința limbii grecești, prin cari a făcut posibil de a se înlocui studiul limbii grecești cu studiul din literatura maghiară.

Dér ministrul Csáky nu s'a repețit cu lancea sa șovinistă numai împotriva școlilor noastre medii, ci el și-a pus în gând să facă cu neputință și esistența de sine stătătoare a școlilor populare profesionale. El și-a lădată adecă în dietă, că va aduce o lege pentru a se urca lefa învățătorilor la cel mai puțin 300 fl. pe an, în bani gata, unde comunele bisericesti nu voru plăti întregă suma, restul îl va suplini statul, și în schimb ministrul Csáky, și va lua dreptul de a numi el pe învățători. Ministrul Csáky așa-déră a pășit în acestu an cu ideea de a-și implanta ghiarele sale de maghiarizare și în școlile noastre populare.

Cum vedem, în privința școlilor anul 1890 a fost pentru noi fatal; ce am avut ni-s'a luat și-i gătită calea de-a ni-se lua și ce ni-a mai rămas.

Precum face guvernul, așa face slujbașii lui și așa face aproape întregă societatea maghiară. Pe când ministrul ungurești de interne maghiarizează în masă numele comunelor românești,

precum s'a întâmplat anul acesta cu vre-o 30 de comune de-odată din Comitatul Solnoc-Doboca, făcând din Plopiș — „Nyárfás“, din Larga — „Tágfalva“, din Borleata — „Lonkafalva“ etc. — pe atunci fișpanii și solgăbirii dau ordin ca să se maghiarizeze în masă numele persoanelor, precum s'a întâmplat anul acesta și în cercul Hususului din comitatul Tërnavi mic, unde cu ocaziunea assentărei, notarii primă ordină ca să maghiarizeze numele tinerilor români. Pe când guvernul ungurești refuză chiar și întărirea celor mai nevinovate societăți de cultură și de ajutorare românești; — pe atunci inspectorii ungurești de școle mână în mână cu Kulturregyleturile vénéză după suflete românești, întemeind școli ungurești și Kiședovuri prin comunele românești, ca d. es. în comitatul Hunedorei etc., și împărțind bani printre învățătorii români pentru ai trage în serviciul de maghiarizare; adunarea generală a districtului bisericesc reformat de dincoace de Tisa oprește de a se mai propune rugăciunile în limba română școlărilor români dela liceul reformat din Sighetul Marmăției, și în Banat șovinistii dau năvală asupra corurilor bisericesti a plugărilor români sub cuvânt, că acestea sunt nise conventicule naționale politice, ba protopretorele din cercul Recașului pune laot pe școlă din Ianova și oprește corul tinerimei de a mai cânta în această școală. Chiar și femeile s'au pus în serviciul maghiarizării, ca de es. în Pojonă, unde întemeiază un „Kulturregylet“ sub conducerea contesei Zichy

Unde societatea și privații nu s'au putut întinde acolo a intervenit guvernul cu mâna de feră. Guvernul prin așa dusa „regulare a fondurilor și pădurilor grănițeresci dela Năsăud“ a dus la sapă de lemn pe Români grănițeri din părțile Năsăudului; a dus la sapă de lemn și pe bravii Moși din munții apuseni oprindu-i dela folosirea pădurilor strămoșesti; guvernul și-a virut colții și în trebile comitetului de avere al grănițerilor noștri Banățeni, arogându-și dreptul de a numi el pe dirigătorii subalterni. Mai adaugem aci procesul în cauza bisericești grecești din Budapesta, care pe calea administrativă asemenea s'a terminat cu scoterea credincioșilor români din drepturile avute la considerabila avere a acestei biserici.

Nu numai limba și naționalitatea ni-a fost încălcată, nu numai în libera folosire a averii noastre am fost jigniți, ci chiar și sângele nostru ajuns a nu mai fi cruțat, precum ni-a dovedit-o această îngrozitoare întâmplare dela Fel-

dru, unde gendarmii ungurești au tras în pepturile românești, fără frică de urmări, ba în urma acesta li-s'au adus chiar laude extra-ordinare din partea foilor ungurești.

Vedem așa-déră, că lupta de rassă împotriva Românilor de sub stăpânire ungurească s'a continuată în anul acesta cu o furie, care în multe privințe a atins cele mai extreme margini.

† Ladislau Vaida.

În 9 Ianuarie st. n. a încetat din viață învățatul Român Ladislau Vaida, fostu secretar la guvernul ardelenesc de odinioară.

Puțin voru fi dintre cărturarii noștri, cari se nu fi cunoscut pe acestu bărbat simpatic și de cele mai nobile sentimente. Caracterul lui, care avea cele mai frumoase însușiri, făcea ca să se grupeze în jurul lui toți oamenii de inimă și astfel îl și vedurăm pe fericitul Vaida într'un lungu șir de ani în fruntea tuturor acțiunilor, cari într'o formă séu alta exprimau însuflețirea națională a Românilor din Clușiu.

Ladislau Vaida era Român nu numai cu sentimentul, ci și din convingere și la totă ocaziunea se silia în totu modul posibil a convinge și a câștiga și pe alții pentru frumoșele sale idealuri naționale.

Vaida era condus de ideea, că între elementul român și maghiar este posibilă o înțelegere și că interesele de viață ale acestor două popore le avisază a trăi în pace și amicitie unul cu altul.

Acastă credință a nutrit-o răposatul necontentu în pieptul séu, fără însă ca pentru acesta să fi concesu vre-odată măcar vre-o iotă din ceea ce după convingerea lui era dreptul stântu al Românului în această țară.

În timpul din urmă însă, speranțele sale de a vedé și între Maghiari manifestându-se un spirit mai conciliant, dispărură din ce în ce mai mult și anertă, când cu procesul de pressă intentat diarului nostru, înțelegându cât de aspre au fostu condamnările, a exclamat, că se simte cu totulu desamăgit.

La luptele Românilor în anii șese-șeci și șapte-șeci, Vaida a luat parte însemnată. El și-a fosu

deputat în dieta dela Sibiu 1863—4 și mai târziu în comitatul Clușului a luptat cu multă energie și cu multă tactu politic pentru drepturile poporului român. Din nenorocire împrejurarea, că și-a perdatu auzul, l'a împedat forte multu în activitatea sa, care în alte împrejurări ar fi avut rezultate multu mai mari și mai mănoșe.

Răposatul a scris și câteva broșuri și a publicat în diferite răstimpuri mulți articuli prin diarele noastre naționale, cari totierau pătunși de focul sacru alu iubirei de nem și de patriă.

Înmormântarea acestui brav Român s'a săvârșit Dumineca trecută în modu vrednic de memoria lui. Au celebrat 7 preoți și 2 diaconi, în frunte cu d-lu canonicu Dr. Alexandru Grama, care luă parte ca delegat alu Metropolitului din Blașiu. Multu popor și toți fruntașii din Clușiu îl petrecură la mormântu, ce se află lângă biserica din Clușiu-Mănăsturu.

Vorbiri frumoșe s'au ținut la mormântu din partea d-lui Dr. Silași și a d-lui Andreiu Truța din Clușiu.

În fruntea inteligenței române din Clușiu, care întregă era de față, se afla veteranul căpitanu supremu d-lu Alexandru Bohățel, amic intim alu răposatului. Dsa este esecutorul testamentului lui Vaida, care se dice că conține dispozițiuni frumoșe în favorea scumpei națiuni române.

Ca să se vadă și mai clar, cât de înalt și de nobil simția Ladislau Vaida ca Român și cât de însuflețit era el pentru marele probleme naționale, reproducem aici unu capitulu dintr'o scriere a sa, privitoare la aceste probleme:

Așu dori, ca precum odinioară esclamatarii triumfali, și precum bătărul Catone la totă ocaziunile au strigat cunoscutele lor frase în urechile triumfătorilor și ale senatorilor, așa și d-vostre, stimați domni redactori, să nu lăsați a trece nici o săptămână, ori barem nici o lună fără de a ne fi strigat în urechi, în diferite și cât mai pătunștore variațiuni, cu cuvântu puternic, cumcă:

Trupina națiunii noastre nu noi câteva mii de cărturari o formăm, ci acea trupina e chiar poporul de obște. Decadența poporului românești are unu

scriptura, care dice: „celu ce nu lucră, să nici nu mănânce.“

Cu această receptă credea să-și încerce doftoria și chemă o mulțime de lucrători să șfarmă curuză.

Curgu omenii cu drăia și se apucă de lucru, lelea se suflă la fieru. Nora ca de obicei se puse în ferăstră.

Când e la prându lelea întinse mēsa și strigă cu glasu îndesat, ca s'o audă bine nora: „câți ai lucratu, poftiți la mēsa.“

Nora ar fi mersu și ea, dér o țină rușinea, unde omenii o veduse, că n'a lucratu nimic; apoi nici scaun nu avea la masă.

La amēdă așa, la cină așa, dér nora nu mai vedea de flământă Lumea i-se întorcea înaintea ochilor și era aproape de a cuprindă nise spasme de friguri.

Socra chitia pe sub gene și ca lecuirea să fiă cu temei, rămăștise pe lucrători și pe altă di.

Nora o mai duse orecum cu fōmea până la prându, dér în urmă simți că nu-i mai rea bōlă de-

cātu straița golă și prinde mătura și începe a mătura.

N'a făcutu lucru să se spetescă, ce-i drept, dér a fostu lucru, și nora se simți tare măgălită când întrebându pe socra-sa „lucru-i aceasta mamă?“ mamă-sa îi răspunse „lucru dēu puiu meu.“

Apucă olurile și se duce la fântână și după ce a venit era întrebă „lucru-i acesta mamă?“ „Lucru dēu puiu meu.“

Vede aci unu vasu nespălatu, îl spală; vede colo altul aședat la locu nepotrivit, îl aședă, până în cele din urmă înțelese drăguța, că dēu nu i se vestejesc bujorii pentru-că mai mișcă o leacă.

La mēdădi avu și ea scaun la masă împreună cu ceilalți lucrători.

De-aci încolo ba să-ți mai vedă ochii noră harnică și lucrătore ca pe ea.

Doftoria i-a folosită de minune.

Kevary.

LUCRĂTOREA CĂNEPEI.

Baladă populară din Sălagiu.

Nevastă, nevasta mea,
Tu mie-mi pari frumūșia
Batăr ești cam bărnăcia.
Ca Lună caeru-și făcea,
Marți în furcă și-lu punea,
Mercur în tērgu se ducea,
Joi acolo tērguia,
Vineri acasă venia,
Și Sămbătă odihnia
Și-o săptămână trecea.

Duminecă se scula,
Pe obraz ei se spăla,
Lui Dumneșu se ruga,
La biseric' alerga,
Cătră popa cuvēta:
„Părinte sfinția ta,
„Sărbătore-i ađi, ori ba,
„Ori nebunit'a tōca,
„Că-am unu caeru de gătat,
„Că n'am lepedu pe patu,
„Că mână a fi-o săptămână
„De când n'am prinsu furca 'n mână?“
De aci merge 'n fāgădēu
— Furca marse 'n drumu séu,
Ea se duse 'n crășmă-a bea
Furca marse după ea;

Ea s'ascuse la părete
Cănele de fusu o vede,
Ea s'ascuse după bute
Cănele de fusu o-aude.
Ea vedēndu se mânia
Furca 'n mână o prindea
Și-o aruncă după bute,
Se slobođi la bēute;
Beu astăđi, beu mână,
Beu două săptămāni.
Când acestea le 'mplinea
Dorū de acas' o ajungea
Și cătră casă mergea,
Casa ei nelucrată
Cănepa ei nelucrată,
Vedēndu-le bōlă-și face,
Se pune în patu și zace.
Bărbatul ei îi grăia:
„Muier, muierea mea,
Școlă-te acum din patu
Că slujnică ți-am băgat,
Casa ți-o a măturat
Și cănepa ți-a lucrat.“
Ea într'unu cotu se 'ntorcea
Și prin casă 'n juru privea;
Vedū casa nemăturată;
Și cănepa nelucrată
Înapoi în patu se 'ntorcea.
Bōla ei ér se 'ntorcea

și același înțeles cu decadența însăși a națiunii noastre.

Sumarul averilor mobile și imobile ale singuraticilor Români reprezintă — *avuția noastră națională*.

Complexul tuturor pământurilor aflate în proprietatea singuraticilor Români formează la oaltă — *teritoriul nostru românesc*.

Impuținându-se avuția mișcătoare și nemiscătoare a Românilor singuratici, totdeauna și avuția națională se micșorează. — În câtă măsură devin mai săraci membrii națiunii, într'aceea dimensiune se sărăcește și națiunea însăși. — *Er în deosebii, decât și înstrăinează orecare Românu moșia sa, prin acesta faptă nu numai pe sine se desbracă de pământurile sale, făcându-se unu Ioannes sine terra, ci micșorează totodată și face mai îngust însuși teritoriul nostru național.*

Strigați-ne că: *Pe lângă toate că „pământul” și „patria” nu sunt cuvinte sinonime, totuși e un adevăr, că o patrie fără teritoriu, fără pământ, nici că se poate ougea, și că celu ce posedă din pământul patriei natale o cătățime mai mare, oșei-cum, se bucură de unu feliu de drept mai mare de a pute dice, că are patrie, de unde apoi firesce urmază o în câtă măsură trecu pământul din mâna românescă în mâinile străine, totu într'acea măsură scade și titlul de drept alu Românilor de a mai pute numi frumôsă acastă patrie, și a noastră patrie comună.*

Spuneți-ne curată în față, că acelu cărturar român, care pricepându toate aceste, ar mai pute privi cu nepăsare la decadența poporului și nu s'ar strădui a-lu sfătui spre bine, nu s'ar nisui ca acela să nu și prăpădescă averea, și să nu și înstrăineze pământul străbun, unu astfel de omu cufundat în noianul indiferentismului celui mai urioșu, ar arăta în față lumii, că nu mai are nici unu simț patriotic și național...

Clu și u.

Ladislau Vaida.

SCRILE PILEI.

„Liga pentru unitatea culturală a Românilor.” Apelul Ligei, celu publicat toate foile de dincolo și pe care l'au produs și foile din Pesta, este de următorul cuprins: „Românismul din afară de Regat trece în timpul de față printr'o crudă încercare. Graiul românesc este nu numai alungat din școlile naționale, dér e amenințat a fi înăbușit chiar la vatra familiei române, atăcându-se numa în drepturile ei naturale. Organelor de cultură națională li-se pune

căluș prin repetite procese de presă și onerose condamnări, pentru-o apără drepturii tradiționale ale Românilor. Scriitorii români, cari îndrănesc a cere respectarea legilor, sunt trași în judecată ca agitatori, sunt condamnați de dușmanii națiunii lor și aruncați în temnițe. În față acestora și altor mai multe persecuții, care tind a mortifica o mare parte din corpul naționalității noastre, sentimentul de conservare națională impune fiă-cărui bunu Român datoria sacrificiului. Liga, luându și însarcinarea d'a opune o rezistență energică acestor tendințe de desnaționalizare și d'a apăra din toate puterile și pe toate căile permise, cauza Românismului, face apelul la toate inimile generose și patriotice, ca să o ajute moralmente în implinirea acestor sacre misiuni. Ori-ce oferte pentru formarea fondului Ligei se primesc de D. cassieru Gr. Brătianu, hotelu de Boulevard, în București. *Comitetul executiv*.”

Secțiunea din Galați a Ligei pentru unitatea culturală a Românilor. Din Galați se scrie diarului „România”, că acolo s'a ținut o întrunire a unui însemnat număr de cetățeni gălățeni, cari au aderat la principiile Ligei din București și au ales unu comitet provisoriu compus din 7 domni advocați, profesori și comercianți. Acestu comitet este însărcinat să facă înscrieri de membri și să convoce o nouă întrunire, în care se va constitui definitiv secțiunea de Galați a Ligei pentru unitatea culturală a Românilor.

În ziua de anul nou. Regele Carolu alu României a dat următorul înalt ordin de de la armată: „Ostași, de unu pătrar de vécu sunt căpetenia voștră. Din fapte am învățat a vă cunoșce, și sunt sigur, că împrejurările nu vă pot cere ce sunteți vrednici să faceți pentru a dovedi cătă sunt de adencu săpate în inima voastră simțământul datoriei și respectul disciplinei. Tera și Eu suntem mândri de voi și vă primim cu încredere și iubire. Oficieri, suboficieri, corporali și soldați, vă urez unu mulț și fericiț.” Datu în București, la 1 Ianuarie 1890. (Semnatu) Carolu.

Nu lăsați copiii singuri! Din Mărușul săsesot ni-se scrie, că locuitorul de acolo George Grancia împreună cu soția sa Maria s'au dus în satu ca să câștige ceva pe sema copiilor, în timp ce pe cei trei copii ai lor îi lăsară acasă singuri. Ce voru fi făcutu copiii în casă nu se scie, destul că deodată casa isbucni în flacări. Pe când omenii

strică ușa și intrară înăuntru, unu dintre copii arse cu totul, ér ceilalți doi au arsu mai puțin, dér pe toți trei îi găsiră morți. Intre copii se afla unu băețu de 6 ani, o fetiță de 3 ani și altă fetiță de 6 luni. Impreună cu copiii au arsu totu ce a fost în casă, casa însă nu a arsu.

Unu copil mănăcăt de unu porc. În comuna Vajdacska, comitatul Zemplinului, s'a întâmplat o nenorocire. Faurul, care locuia în capul satului se duse cu nevastă-sa în sat, lăsându pe copilul lor de 4 ani singur acasă. După câteva césuri când se întorseră părinții acasă, aflară pe copilul lor în casă pe podin, într'unu lacu de sânge; mâinile și picioarele erau rōse într'unu mod îngrozitor. Cercetându mai de aproape aflară, că în lipsa lor de acasă intră unu porc în odaie, pentru ca să caute ceva de mâncare. Copilul, care se afla în odaie, voi să dea porculu afară, dér acesta infuriat se năpăsti asupra lui, îl trânti la pământ și încep să-lu rupă cu dinții. Toate străduințele pentru ca să deștepte copilul din leșinul său, fură zadarnice; acesta după câte-va ore își dădu sufletul în brațele părinților săi. Ar trebui să încoeteze odată pentru totdeauna obiceiul, ca să lase părinții pe copii lor singuri acasă.

Aniversarea de 400 de ani a descoperirii Americii. În Madrid se va sërba aniversarea de 400 de ani a descoperirii Americii. Monitorul oficial al Spaniei publică o ordinațiune în privința acesta. Se va esmite și o comisiune, care va avé să stabilească unu program de serbare. În comisiune va fi reprezentată Portugalia și America. În luna lui Septemvre voru aranja două esposițiuni; în una voru espune arta Americii, ér în cealalte obiectele și sculele din periodul în care Columb a descoperit America.

Resultatul numărării poporului. Numărarea poporului e aproape în întreaga țară terminată. După datele speciale publicate prin diferite locuri ale țării, rezultă unu creșcământ prin toate locurile, dér mai vortos în orașe. În orașele și satele de pe câmpia Ungariei creșcământul se vede a fi cel mai însemnat, ér cel mai slab se pare a fi în comitatele din Ungaria de Nord, unde în unele locuri se constată chiar și scășcământ; acestu scășcământ însă provine din cauza deselor emigrări în America și în alte părți ale lumii.

Sfântulă Columb. Precum se anunță din Roma cu ocaziunea aniversării de 400 de ani a descoperirii Americii, Papa Leone XIII are intențiunea de a pune pe Christoforu Columb, descoperitorul Americii între sfinți. Spre scopul acesta Pontificelu a lăsat să se facă unu plebiscit printre episcopii catolici. Până acum s'au pronunțat peste 700 de episcopi pentru sfințirea lui Columb, care probabil se va face în anul acesta.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS.”

(Serviciul biroului de coresp. din Pesta).

Budapesta, 17 Ianuarie. Clubul partidei liberale a primitu proiectul de lege privitor la asilurile de copii.

Munchen, 17 Ianuarie. Starea sănătății regelui Otto s'a agravat. Se crede, că nu va trăi mai multă ca unu an.

Berlinu, 17 Ianuarie. Parlamentu a respinsu propunerea lui Auer privitor la schimbarea legii pentru tariful vamal. Mai departe a respinsu propunerea lui Richter pentru micșorarea vamei pe grâne. Pentru propunere au votat liberalii, socialiștii și partida poporului.

Parisu, 17 Ianuarie. — Scirile despre nisce pretinse propuneri de desarmare între Francia și Germania nu se adevăresc.

Bruxela, 17 Ianuarie. Ministerul de răboiu a conchiămatu două clase ale miliției pentru casul când s'ar ivi turburări ale liniștei publice cu ocaziunea agitațiunilor pentru constituțiune.

Buenos Ayres, 17 Ianuarie. — Sciri din Eubrieros spun, că acolo s'au adunat mulți insurgenți, cari au distrus sêrmele telegrafului. Poporațiunea e foarte iritată. Guvernul a trimis acolo trupe.

Washington, 17 Ianuarie. — Întręga tabără a Indienilor ce consta din 4000 omeni a sositu în Pineridge spre a oferi supunerea lor. Cu acesta s'a terminat răboiul.

Baden, 17 Ianuarie. — Fostul ministru de răboiu Bylandt Rheidt e pe dōga morții, elu a fostu împărțit cu sf. taine.

Parisu, 17 Ianuarie. — Compositorul Leo Delibes a răposat.

Bărbatul din graiu grăia:
„Muiere, muiera mea,
Eu mă duoș să chemu popa,
Că dōră te-i ușura,
Dacă te va spovedi
Dōră mai ușor ți-a fi.”
Muierea din graiu grăia:
„Bărbate, sufletul meu,
Fugi iute la făgădeu
Ad'o glajă de pălinoă
Și doi funți de carne friptă.
Din astea dec'ăș mănca
Pōte oă m'ăș mai scula.”
Bărbatul din graiu grăia:
„Muiere, muiera mea
Scōlă, muiera, din pat
Că veți că vine erna
Dup'aoea primăvera
Și ne-ar rīde vecinii,
Că ni-artă vedē goi pruncii.”
Muierea din graiu grăia:
„Bărbate, sufletul meu,
Noi boi mândri șese-avem
Vindem patru, lăsăm doi,
Mergem la tērgu amēdoi,
Și ni-om cumpēra giolgiuri
Și ni-om îmbrăca pruncii
Cu cămeși, cu fodruri,
Dăm pe Rendeș pe mătase

Pe Vireag la cin' le-a oșe.”
Dér bărbatu așa dicea:
„Muiere, mândruța mea,
Eu pe Vireag, că l-oiu da
Pe-unu sbicioiu bunu de curele,
Sē umble pe-a tale șele.”
Ea din pat s'a soulat
Și la răboiu s'a băgat
Din gură mereu a dat
Și așa a cuvētat:
„Mănca-te focu răboiu,
Că-mi faci pânză lătunoiu,
Mănca-te focul sucală
Că tu-mi faci pânza mea rară,
Mănca-te focul ițe
Că voi sunteți vrășmășite,
Că-mi faceți mare nevoi
De nu sciu băga prin voi,
Că prin ițe și prin spată
Merge-o iapă mpedecată
Și pe sulul dinapoi
Patru-deci de lătunoi,
Și pe sulul dinainte
Dracul le mai ține minte.
Când cu brăcele lovia
Din gură iară dicea:
„Mănca-te focul spată,
Că tu faci pânza mea spartă,
Dér mă uitu la polițoiu

Și mi-oiu lua-unu cuțit
Și te taiu de pe răboiu
Și te țipă în astu lădoi,
De te țești bine de bine,
De nu, focu s'arq' n tine.
„Bărbate, sufletul meu,
Na și du pânza la șură
Că nu mai am bățatură,
Ori o pune după casă
Căți or trece toți s'arq'.”
Dér bărbatu așa-i dice:
„Tu pui pânza când se pune,
Și o gați cu prune bune;
Tu pui pânza 'n postul mare
Și n'o gați pe secerare,
Din pasci până 'n sândiēne
Totu țești la nisce obie
Când era la curuită*)
De-o palm'a mai trebuită.”
Eră nevasta grăia:
„Bărbate, sufletul meu,
Cănepa mi-ai sēmēnat
Bōlă 'n oșe mi-ai băgat,
Da ia oșă și-o cosose,
De bōlă mē mântuesce,
Pe din josu de posponițe
Sē nu faci 'n veci sēmēntă.
— „Muiere, muiera mea

*) curuită=coirită.

Strigă lumea că ești rea,
Dér tu muiera, ești bună
Că 'ntr'o lună lucr-o lână
Și dai unu sacu de fărînă
Și doi-trei font de slănină
Și-o coșarcă de piparcă
Și jirebii nu-să ca'n palmă.
culésă de Mihailu Bene.

Sorele și luna.

(Credință populară.)

Intr'una din frumosele sēri de vēr ale lunei lui Iuliu, după ce isprăvisem lucrul de peste de, mă puseu să mă dihnescu puținel pe prispa casei, în preună cu unu vecin forte cunoscut, bărbat în vērștă cam înaintată. Del acestu bētrān, cătu-i diulița de lung ascultam cu plăcere cum își istorise diferite basme și povești care de car mai frumose. Elu nici acum, când ne dețerăm cu totul repaosului, nu lăsă să trecă timpul de giaba, ci și acum, ca și de altă-dată, încep a se da în vorbă despre una și despre alta. Eu îi puneam mai multe întrebări și la cele mai multe își da unu răspuns destul de multă-mitor. Intre altele îl întrebai, ce crede despre sōre și despre lună. La acesta își răspunse în modul următor:

Din comisiunea de instrucțiune a camerei ungare.

Astăzi membrii cabinetului ungu-resc se întrec să dovedească lumii, că densii sunt demni aderenți ai lui Chovin. Dintre toți însuși Ministrul Csáky e mai sprinten, densul nu e multămită cu gradul șovinismului profesat până acuma de înaintașii săi, ci cantă a dovedi, că densul e mai mult decât Chovin, că e Chovin celălalt fanatic.

Probe despre acesta a dat într-o ședință a comisiunii de instrucțiune a dietei, unde între altele a făcut și nise declarațiuni demne numai de un șovinist fanatic. Întâiu a răspuns la arătările ce i-s-au făcut în privința gimnasiului din Sibiu, unde gimnastica s'a propus și comandată în limba germană. Csáky declară, că a luat dispozițiunile necesare în privința acesta așa, că trăba acesta s'a regulat în sensul cum s'a mai regulat și alte cestiuni de limbă pe la institutele din țară.

Apoi Csáky declară:

„Eu țin, că datorința guvernului este a lăși instrucțiunea publică maghiară și din parte-mi, într-o câtă permite legea, în cadrul legii, datorința mi-am făcut-o și până acuma și o voi face și de aci înainte. Pentru esemplu gimnasiul din Beiuș a avut — încâtă privește conceptul național, un nume rău, așa încâtă a trebuit să-l facă atentă pe respectivul Episcop, că decă nu se voru aduce în privința acesta schimbări radicale, voi fi silit să dispună închiderea gimnasiului. Episcopul a și luat dispozițiuni, cu tôte că la început s'a pornit o mare agitațiune în contra dispozițiunilor ce le plănuia, der deja și acesta s'a liniștit, și relațiunile acuma sunt în stadiul dorit și corespundător legii.“

Etă cu ce se scie lauda d-lui ministru Csáky înaintea comisiunii dietele. Și când ministrul este în stare să facă astfel de declarațiuni, nu mai încapă îndoieală, că șovinismul a ajuns la culme, a devenit fanatic.

Ministrul Csáky și gimnasiul din Beiuș.

Dieceza Orădiei-mari.

Ministrul Albin Csáky în truția sa nesocotită fălindu-se în ședința comisiunii școlare a parlamentului unguresc ținută în 27 Decemvre 1890, cu succesele obținute față cu gimnasiul din Beiuș, a atins duru ranele ce le-a deschis impintenatul guvernului șovinist pe corpul diecesei Orădiei-mari. Dără contele anume cu acel scop a zurăit pintenii, ca să vadă clerul die-

cesei Oradane, care prin mișcarea sa pe la începutul anului 1890, l'a constrins să se scuse prin foile guvernamentale, că nu el a introdus limba maghiară în gimnasiul din Beiuș, ci Episcopul s'a oferit a-o introduce, — că ce om harnic de „fogdmeg“ e el acuma? Dără a voit să sune truția lui la urechile Episcopului, ca să înțelgă noima distincțiunei de consilier intim? Său dără a voit să se scuse față cu șovinistii săi arătându, că la ce n'a putut ajunge cu Sașii a ajuns cu un biet de Episcop român? Dără ore atingerea acestor scopuri prin așa ceva, e lucru cavaleresc? Decă șovinistii lui Csáky față cu imputarea, că se învață gimnastica în limba germană la gimnasiul de stat din Sibiu, primesc provocarea la gimnasiul din Beiuș, ca scusă, ca argument cavaleresc, e treba lor. Noi însă, cari ca descendenții unei națiuni răbdurice am așteptat până acuma destul, ca Dumneșu să delature ceata de pe mintea, inima și ochii șovinismului maghiar, der am așteptat zadarnic, acuma fiind prin ilustrul conte rana atinsă într-un mod destul de dur, suntem nevoiți a ridica un tipet dureros, protestându din nou în contra maghiarisării în general, er în special în contra călcării gimnasiului din Beiuș și a școlilor populare din Nyir, de unde răpindu-se tabelele românești procurate pe sudorea poporului, fără considerare la drept nici până aci nu s'au restituit.

Metodul de forțare, recunoscut acuma de însuși ministrul Csáky, prin care f'u adus Episcopul ca să-i introducă limba maghiară în gimnasiul din Beiuș, ilu eualifică ca faptă necavalerescă, ilegală și despotică. Aserțiunea Ministrului, că iritațiunea față de maghiarisarea gimnasiului a încetat, e lipsită de totu temeiul, din contra ori-ce atentat de maghiarisare ilu declarăm de-o acțiune barbară îndreptată în contra sântului uman.

Modul intenționat de a maghiarisa prin asilurile de copii ilu considerăm de fapt herostratic. Eschiderea Românilor din viața publică politică pe tôte terenele și sugrumarea presei lor prin întemnițarea diariștilor le socotim ca un atentat sêlbatic împotriva existenței neamului româ-

nesc. Declarăm cumcă spre a combate aceste nenorocite porniri dușmănoșe ne vom folosi de tôte mijlocele legale, eră acelor persoane private ori publice, fiă indigene, fiă străine, Români s'au de alte neamuri, cari au avut, au, și voru avé nobilită simț, cu influința și graiul lor a rēdica un „Veto“ în contra uneltirilor de suprimare și de stîrpire, puse la cale de cătră șovinismul turbat, le aducem cele mai fierbinți mulțămiri, asigurându-i, că faptele lor purcese din simțul curat uman, cu care vin întru ajutorul celor persecutați, nu numai în inimile acestora voru rămâne neșterse, ci le va păstra în memoria și istoria neamurilor în veci.

Când în declarațiile aceste ale mele dicu „noi“ aș puté dice cu tóta consciința: noi Români, ba aș puté dice: noi naționalitățile asuprite de șovinismul jidano-maghiar, însă eu ca preot român sub „noi“ înțelg clerul gr. cat. român alu Orădiei mari, a cărui membru fiind și eu, cunosc simțemintele lui, eră încât dără în opiniunea publicului român s'ar isca vre-o neîncredere s'au îndoieală cu privire la iubirea și interesarea noastră de cauzele naționale spre a delatura îndoiele, respective spre a dovedi, că clerul român alu Orădiei mari în cauzele naționale și bisericesti, consēnte cu opiniunea publică română și desprețuesce opintirile șovinismului maghiar; cu acesta provocă pe toți aceia din clerul gr. c. orădan, cari nu consēntă cu declarațiunile mele premerse, să protesteze în contra lor, ca să vadă Csáky și ceta șovinistilor, căți sunt din clerul Orădiei mari aceia, cari consēntă cu ei și sunt liniștiți în sufletul lor cu treburile dela gimnasiul din Beiuș și a școlilor din Nyir.

Unul din cler.

Serbarea anului nou în Bucuresci.

Reproducem după „Monitorul oficial“, următoarele:

În ziua de anul nou, M. S. Regele și A. S. R. Principele Ferdinand, Moștenitorul presumpțiv alu Coronei, au mers la orele 10^{1/2} dimineța, escortați de un escadron de gendarmi, spre a asista la serviciul divin ce avea să se officieze la sânta Metropoli.

Majestatea Sa și Alteța Sa Regală,

în trăsura de gală, străbătură stradele ce conduc la Catedrală, d'alungu cărora se adunase un număr public saluând cu dragoste pe Suveran și Principele Moștenitor.

După ce M. S. Regele și A. S. R. Principele Ferdinand sosiră în biserică, unde au fost întâmpinați, la intrare, de I. P. S. S. Metropolitul Primat cu Crucea și Evangelia, încep Liturgia, ce s'a officiat de cătră Inalt Prea Sântia Sa încungiurată de inaltul cler, față fiind D-nii miniștri, D-nii președinți ai Corpurilor legiuitoare cu mai mulți D-ni senatori și deputați, primul președinte și procurorul-general ai înaltei curți de casațiune, președintele înaltei curți de compturi, înalții demnitari ai Statului, primarul Capitalei cu consiliul comunal, camera de comerț și oficerii generali și superiori aflați în garnisonă.

După terminarea sântei Liturgii, clerul înalt rugă cătră A-Tot-Puternicul pentru fericirea M. L. Regelui Reginei și Principelui Moștenitor.

Majestatea Sa, eșind apoi din biserică, trecu pe dinaintea frontului gardei de onore, ce se afla așezată în fața bisericei, adresându-i tradiționala urare: la mulți ani! la care trupa răspunde prin o triplă strigare de ura!

De aci Regele și Principele merseră, urmați de un număr stat-major, în apartamentele Metropolitului Primat, unde se aflau întrunite tôte persoane, cari erau față la ceremonia religioasă, spre a aduce M. S. Regelui urări de anul nou.

I. P. S. S. Metropolitul Primat țină, în numele clerului, următoarea cuvântare:

Sire,
Alteță Regală,

Datina veche strămoșescă 'mi impune datorie de a urma urmelor predecesorilor mei arhiepiscopi de a felicita astăzi sêrbătoresc, cu inima plină de bucurie, pe Majestatea Vostră, pe M. S. Regina și pe Alteța Sa Regală de sosirea zilei anului nou.

Timpii și vremile, Majestate, sunt în mâna lui Dumneșu. De aceea noi Români creștini ne simțim datorți a-i mulțami Lui, că am trecut în pace și liniște anul expirat, lucrând în tionică, fiă-cere din noi, în sfera activității noastre, sub înțelepta guvernare a Majestății Voștre.

Mulțumirea în comună adusă Ființei Cei prea Inalte anul trecut, și repetată și astăzi, este pentru noi o dovadă pipăită că au fost auzite și bine primite de Cer rugile noastre; prin urmare și o nădejde neîdoită, că chiamarea numelui S'au și cererile noastre cătră Elu

„Ați, de,“ ce să-ți spun și eu despre asta?... Mai mult nu, decât cât am auzit și eu dela tatăl-meu și tatăl meu dela moșu-meu și moșu-meu dela strămoșul-meu.

Dice, că a fotu odată, de multu tare de multu, când i-a venit daru și sântului s'ore să se însore, der asta trebuia s'o facă cu învoiea bêtănilor, cari aveau să hotărăscă, că să se însore sântul s'ore, s'au ba. Ai mai mari sfetnici și domni ai cerului și ai pământului erau toți în casele Sântului s'ore, adunați la s'fat; dintre toți aștia numai mai șorecelul mai lipsea, ca să fiă adunarea deplină. Iute au și trimesă după el o albina, care să-i spună și lui despre această adunare. Când sosi albina la ferestra șorecelului, bătă de trei ori cu aripa în ferestră; șorecelul întrebă din cenușă că cine e și de ce vine? Albina i răspunde că a venit să-l ducă în casele sântului s'ore la adunare. Șorecelul, care era nădrăvan, șcia ce vorbeau cei adunați de acolo și dișe cătră albina:

„Blagoslovită să fi tu, muscă, și tu să aduni de acum încolo dulceța florilor de pe pământ; rău era de nu veniai, și bine ai făcut, c'ai venit, că mari lucruri se petrecu la răsărit.“

După-șe șorecelul a grăit acestea, albina blagoslovită de șorecel s'brăind pe ferestră și ec'o în casele cele de aur ale s'orelui.

După albina plecă și șorecelul pe jos cu un bêt în mână. Merge, ce merge și ecă cum mergea, într'o pădure mare dedea, un urs grozav imintelnea, pe el iute s'asvêrlea și din gură i dicea: „Măi ursule, ursuleț, ț'ai găsit tu călăreț; iute acum mi-te pornește și tocmă în bătatură la s'ore mi-te oprese!“

Șorecelul avea acum cal bun de călărit, fi mai trebuia un bici, cu care să mi-lu ardă câte odată, căci dealmintreale calul asta nu se prea trăgea la drum. Mergea ce mergea și în drum imintelnea o năpărcă subțirea, repede în mână o ea, începe a plesni cu ea. Ursul mi-se spăria, fuga mai iute o rupea.

Acum avea șorecel și bici și cal. În nise desăgi ce-i luase pe umere, îndesă căț-va bolovan, adunați de pe cale, merinde pentru călșel. Mai merge, ce mai merge, și ecă-lu și pe el ajuns în ograda s'orelui.

Tocmă se încheiasă s'fatul, unde

hotăriseră ca sântul s'ore să se însore dicend, că cum se însoră toți omeni și tôte ființele din lume, numai el să rămână neînsurat?

Eșind sfetnicii și bêtării din casă în ograda și vedend, că șorecelul a dat de mâncare calului s'au bolovan, pe când ai lor rodeau erbă de aur amestecată cu de argintă, cum nu e pe pământ, ilu întrebă, că de ce a făcut așa?

Șorecelul, deși nu era îmbrăcat în haine de aur strălucitoare, ca sântul s'ore, totuși răspunde fără s'ială, dicend: „D'apoi, măi proștilor și nesocotiților ce-ați fost, eu sciu totu ce ați făcut voi, măcar că eu n'am fost acolo. Ați hotărit, ca s'ore să se însore, așa e? Ei bine, nu v'ați gândit voi, că decă s'o însura, s'orele va face mai mulți sori și fii lui alți și tot așa, încâtă încâtiva ani se va umple lumea de nu-i mai încăpea de sori. Apoi nu vedeți voi, că acum, când e numai unul, în unele locuri pe pământ nu crește nici o buruiănă de căldură, ci e numai năsip; d'apoi când voru încălzi atăția sori pământul, ilu voru face numai bolovan. Eu de aceea am adus merinde calului bolovan.“

Apoi voi cu ce veți trăi?... Mergeți iute și desfăceți ce ați făcut!“

Primind acest s'fat înțelept dela șorecel ei desfăcură, ce făcură și din nou hotărira, ca sântul s'ore în veci să nu se mai însore.

Acastă hotărira l'a intristat până în fundul inimei pe sântul s'ore.

Ce era să facă?... Era hotărira învêșăților cerului și ai pământului și el trebuia să se supună de voi, de nevoi și să rabde, și în cele din urmă porni să-și ea voi dela Domnul Domnilor, stăpănul stăpănilor, dela înaltul și a tot-puternicul Dumneșu. Aci sântul s'ore se puse în genunchi la tronul Dumneșeiri și încep a se ruga așa de duios și așa de cu foc, încât lacrimile, care i curgeau șirioie, umplură de milă pe milostivul și înduratul Dumneșu până într'acolo, că-i dete voi s'orelui să se însore, însă numai atunci, când își va găsi sieși potrivnică.

S'orele de bucurie nu mai putea sta pe loc, deci iute se și găti de drum, luându și o căruță de foc trasă de 4 telegari ca niște zmei. Umblat-a s'orele 9 țeri și 9 mări în 99 de ani, 99 de luni

la socoteli. In aplicarea acestei legi — nu atât în lege — zace răul, ce plesnesce în obrazul pe poporul românesc, care pe aici formeză majoritatea preponderantă.

Nu-i vorbă primarul comunal între domni este numai jupân, e domn înse în ce privește treburile satului și interesele mulțimei, care plătesc darea țării și varsă sângele în fața dușmanului și face punțile și movilele. Elu e primul for, prima instanță în multe cauze de proces și un primar de un sânger cu poporul, pe care-l judecă, multă poate ajuta. Primarul e ajutorul mai de îndemână preotului întru stîrpirea concubinatuului; mâna dréptă a inspectorului școlastic la încasarea salariului învățătoresc, ca bietul docente să nu fiă reținut dela slujba sa întru luminarea tinerilor odrasle, a viitorilor dăjdieri ai statului. Elu e protectorul averilor sătesce, controlul jucuției lor și poate mai mult ca alții să lucre la înflorirea bunului public, comunal școlastic și bisericesc.

Scurt, primarii sunt nise factori nu neînsemnați în ce privește moralul public și averea noastră, a celor dela sate. Și fiindcă grosul pe la sate îl formeză elementul românesc, poate că averea, moralul și prosperarea lui nu convine șovinismului maghiar, altminterlea nu ne putem esplica de ce acum la ultimele alegeri de primari comunali din mai multe sate s'au șters și scoși din oficii toți acei primari români, cari mai rămăsesse — ca printre pene — în această pozițiune până astăzi.

Cum? prin aplicarea arbitrară a legii comunale. Se hotărăse ziua alegerii. Sosesce solgăbirul, află în curtea casei comunale câte 50—60 bărbați alegători Români câțiva Unguri și vr'unu Jidanu, intră în cancelaria, aci pe masă se află recursele concurenților, la masă se aședă membrii din comitet între cari și preotul român, ca reprezentant al mulțimei, care umple ograda. Măria sa ocupă locul prezidențial, ia recursele la mână și totu le dă deoparte unul câte unul până ce întelnesce vr'unu concurent Jidanu și Unguru, și de-ar fi 30 de concurenți Români și în tre aceștia numai un Jidanu și doi unguri — fi și frați ori rudenii ungurii — pe aceștia îi candidază solgăbirul.

De cumva preotul român cuteză a dice ceva d-lu solgăbiru îi ridică degetul ca semn să-și țină gura, ér decumva preotul este după părerea „mării sale“ „impertinentu“, cutezându a apéra interesul bine înțeles al comunei și al poporului său, solgăbirul îl mână în biserică. Unde nu sunt Unguri se pun în candidația Jidanu și fiindcă „Turculu te bate, Turculu te judecă“, poporul n'are ce face, ci aclamează pe unul dintre candidații străini „mării sale“. Ba s'a întemplat și acelu casu, că nefind alte elemente în comune curat românesc, s'au recrutat candidații și s'au alesu — mai bine dîsu s'au aclamat — dintre servitorii domnesci vințelari unguri cu locuința la păduri și la vii fără cea mai mică avere și fără domiciliu constant.

Așa se plesnesce în față cel mai numeros și mai puternic element din părțile aceste, înțelegu, elementul românesc. Celu multu de se alege din sinul poporului românesc un jurat sau doi, cari cum dice poporul, și așa nu sunt alteceva decât: „câni satului“.

Tote aceste „lucruri constituționale“ ne dau a înțelege că noi Români decât nu suntem considerați ca vite, dér cel puțin considerați suntem ca semi-barbari, bun de păstorit prin alții cu bâta și cu ciomagul. Jertfa noastră în sânge și în bani adusă pe altarul patriei, pe care nicodată n'am tradat-o și pe care o iubim atât de multu, sunt fum și cenușă. Un singur Jidanu este mai preferit ca un popor de 5—600 suflete, care dă pe anu pe sâma patriei 8—10 soldați și sute de florenți dare în

visteria țării. Intr'adeveru ni-se strânge inima de durere când vedem atâta dispreț aruncat în fața unui popor plin de viață, dér bun și blând precum este poporul românesc!

De cumva „mării sale“ în profunzimea lor înțelepciune și prevedere politică cugetă, că pe astă cale se poate câștiga iubirea „cetățenilor unguri de limbă românească“, placă-le a continua în această direcțiune și mai departe. Noi însă, cari iubim patria și adevăratele ér' nu închipuitele ei interese, ne temem, că odată se voru căi de ceea ce au făcut și faci, dér atunci de n'ar fi prea târziu!....

Morții noștri în anul 1890.

Dintre casurile de morțe, ivite în decursul anului 1890 în sinul națiunii noastre de dincoace de Carpați, amintim în ordine aproximativă cronologică următoarele:

In Ianuarie: Iosif Popu, preot în Galați, v. Victoria Orghidanu în Brașov; Ioan Glicie, notar în cercul Vadului; Ioan Cintișianu din Miheșul de Câmpia.

In Februarie: Teresia Popu n. Barna preotă în Odoreu; David Nicore, referent în Arad; Maria Ciuntereu n. Popu, preotă în Sânjosif; Ioan Pavelu, teol. în Satu-Slatina; Nicolau Chihereanu, student în Nyiregyháza; Emilia N. Chiornita n. Radu Popea în Cuciulata; Ieronim Albinu, notar în Zlatna; Eugenia Munteanu în Oravița; Ioachim Ciurea, preot în Moeculă inferioră.

In Martie: Ioan Mureșianu, preot în Șireagu; Mihail Simonu, proprietar în Sângeorgiul de Câmpia; Leont Pavelia, profesor în Năsăud; Ioan Vornica subcolonel c. r. în Buda; Emilia Mladin n. Tamașu în Curtici; Ioan Avramu jun. în Poocla; Paul B. Balas, învățator în Beiuș; Aurel Grecu, stud. în Brașov; Simeon Șuteu, primar în Timiș mare.

In April: George Foica, funcționar la „Albina“ în Sibiu; Valeriu Coșbuot, stud. în Năsăud; Maria St. Dragomir în Satulungu; Gregoriu Mureșianu, preot în Feldru.

In Mai: Gregoriu Popu, preot în Gărbăul unguresc; Liviu Ioan Chifa în Brașov; Alexandru Ch. Dragomir avocat în Selăgiu, răposat în Clușiu; Maria Pocreanu în Soceni; Ioan Popescu, preot în Deda; Nicolau N. Bidu, comerciant în Brașov; Mihail Nicora, jude la tribunal în Sătmăru; Ioan Hubanu, adv. în Sătmăru; Ioan Iovescu, preot în Bruznic.

In Iunie: Basiliu Dănilă, preot în Budatelec; Vasiliu Chereșteșu, teol. abs. în Bungărd; Alexandru Ilarianu Papiu, student în Sântimbru; Constantin I. Popasu, comerciant în Brașov.

In Iulie: Nicolae Petrovici, fost primar al Hațegului; Veturia Mureșianu în Deș; Emanuil Popu Ordeanu, teol. abs. în Romost; Sofia Mureșianu n. N. Cristu, în Viena; Absolon Șarlea, protopop în Sebeș; Iuliana Dragost n. Săcuiu din Sân-Mărgita; Ieremia O. Verzea, preot în Satulungu; Melania Persinaru în Brașov, Ioan Anderco, canonic în Gherla.

In August: Vasiliu Cassa, protopop în Cașeu; Veturia Popu în Orăștia; Emiliu Vlasa, funcționar la judecătoria în Blășiu; George Bozianu, cofetaru în Brașov; Demetriu Ioanovici, învățator în Iamul mic.

In Septembrie: Vasiliu Buteanu, adv. în Șomcuta-mare; Eli Burduhosu, not. cerc. în Nepost; Nicolau Popu, paroch și vice-protopop onor. în Șard; Moisa Popu, preot și vice-protopop onor. în Borgo-Tiha; Ioan Plaște, învăț. pens. în Șeica-mare; Ioan Bercianu, canonic în Lugoș.

In Octombrie: Zoe Augusta Cirlea n. Popu în Abrud; Ana Butnariu n. Căprariu, preotă în Boșu; Mihail de

Mocsonyi, în Budapesta; Petru Popovici, inv. și prof. în Arad; Ioan Covaciu, preot în Neagra.

In Novembre: Paul Dragost de Colțirea, în Șomcuta-mare; Nic. F. Negruțiu, din Gherla, rep. în Abbazia; Nicolau Butariu, preot în Bodesci; Ioan Dragea, preot în Ciachi-Gărbău; Maria Filipu n. Olteanu în Alba-Iulia; Lucreția Docolinu n. Fodoru în Micăsasa; Eleonora Blaga n. Mureșianu, preotă în Beba vechi; Vasile Perșoiu, econom în Cernatul Săcelor.

In Decembrie: Antoniu Mocsoni de Foen, răposat în Budapesta; Simeon Manguca, adv. în Oravița; Ana Stoia n. Popovici în Blășiu; Ioan Părtilă, preot în Poșaga de sus; Georgiu Cosma, preot în O. Homorog; Ioan Chitta, preot în Minteul român; Mihail Crișan, econom în Nadlac; George Doda, maior c. r. în Caransebeș; Agnes Octavia Petrescu, în Brașov; Eleftera Dosios în Brașov; George Cioca, inv. în S.-Nicolaul mic; Ioan Roșca, econom în Ungra; Ladislau Vaida, cons. guvernial pens. în Clușiu; Alesandru Cormoș Alexandrescu în M.-St.-Ana; Ana Vladu n. Crețariu în Reghinul maghiar; Ecaterina Popoviciu n. Fofu preotă în Steiu.

Dintre bărbații distinși din România, răposati în 1889, amintim pe marele poet Vasile Alexandri, răposat la 22 August v. în Mircesci; Ioan Creangă, marele prosator român, răposat în Ianuarie la Iași; Prințul Alexandru Ioan Cuza, răposat în Martie la Madrid; novelistul Leon Negruzzi, răposat în Iulie la Trifeș; marele filantrop Ioan Olteanu, inginer în Galați, răposat în Iulie; Prințul Nicolae Bibescu, răposat în luna Mai; Nicolae N. Ciurcu în Bucuresci; Stefan Popu, prof. la șola dela Herestrău; profesorul A. Marcianu din Botoșani; colonelul D. Nicolescu și Nicolau Orășanu în Bucuresci.

Literatură bisericescă.

Au apărut următoarele cărți bisericesci cu litere românești în tipografia cărților bisericesci din Bucuresci:

„Faptele sântilor apostoli (Apostolul) tipărite în zilele prea înălțatului nostru rege Carol I. Cu aprobarea sântului Sinod al santei noastre biserici autocefale ortodoxe-române“. Prețulu 4 fl. 80 cr. nelegat.

„Dumnezeesce Liturgii (Liturgierul) ale sântilor noștri părinți: Ioan Chrisostom, Vasile cel mare și Grigorie teologul, tipărite în zilele prea înălțatului nostru rege Carol I. Cu aprobarea sântului Sinod al santei noastre biserici autocefale ortodoxe române“. Prețulu 2 fl. 80 cr. nelegat.

„Evhologiu (Molitvelnic) seu carte de rugăciuni, care cuprinde în sine totă rânduia bisericescă, ce se cuvine a se vîrși preotii la tote trebuințele religioase ale creștinilor, tipărit cu aprobarea și binecuvântarea sântului Sinod al santei biserici autocefale ortodoxe române. În zilele Majestății Sale iubitorului de Christos Carol I, Regele României“ Prețulu 5 fl. 20 cr. nelegat.

„Psaltirea profetului și împăratului David. Tipărită în zilele prea înălțatului nostru rege Carol I. Cu aprobarea sântului Sinod al santei noastre biserici autocefale ortodoxe române“. Prețulu 3 fl. 60 cr. nelegat.

Aceste cărți bisericesci se pot procura la comanda și în legături solide. Comanda se pot face și prin librăria Nicolae I. Ciurcu în Brașov.

POȘTA REDACȚIUNEI. D-lui Jiva Andreiu în Satu-Chineză, „Legea comunală“ de P. Rotariu se află de vîndare la librăria Nicolae I. Ciurcu în Brașov. Prețulu cu postportulu 45 cr.

Societățile țărănesci de consum.

de Dr. Löl, — traduse și esplicate pentru popor de Ioan Cîdea.

A consuma însemneză a mânca, a mistui, a folosi; societățile de consum au de lucru cu obiecte de consumare și de folosire, ele au în vedere scopul

binefăcătoru de a procura țeranului o unu preț mai ieftin și de o calitate bună obiectele de cari are mai mare lipsă atât pentru susținerea casei, cât și pentru economia lui de câmp.

Comerciantul seu neguțator aduce marfa, de care au consumții lipsă, din locuri depărtate, ér consumții o iau dela elu. In afacerea acesta comerciantul trebuie nu numai să lucre și să ostenească, ci trebuie să-și bage și banii în marfă; de aceea elu pentru lucrul lui vré să fiă plătit și să trebe plătit. Acestă plată necesară si-o primesce comerciantul de acolo, că elu își vinde marfa cu ceva mai scump, de cum o procură elu.

Punem casul, că producătorul își vinde marfa lui unui toptangiu*) acesta o vinde altui comerciant, care vinde cu mărnușul, și dela acesta o cumpără un sfărnat de pe sate, care apoi o vinde consumților, atunci între producător și consumtor se află încă trei mijlocitori, cari toți vré să câștige câte ceva la susnumita marfă, și astfel nu e mirare, că bietul țeran trebe să plătesca marfa, de care are trebuință, întreit mai scump ca alții.

Ba pe sate chiaru ômenii cei mai săraci sunt avisați a-și cumpăra lucrurile de trebuință dela sfărnat, ban mulți nu pot da pe marfă, că nu au; ce cumpără trebe să fiă forțe ieftin și o marfă forțe ieftin nu are preț, nu pote fi nicodată bună.

De aci vine apoi, că bieții ômeni săraci, cari nu au nici o putere, cumpără mai scump ca toți, căci ei trebe să plătescă o marfă rea așa de bine, încât și mijlocitorii să-și scotă câștigul din ea, și prin acesta marfa rea devine forțe scumpă.

Mai efinu ca totdeuna cumpărăm dela mână întâiu, adică dela producător, dela fabricant, seu decât asta nu se pote, atunci dela toptangiu. Inse aceștia de regulă nu se ocupă cu mărnușurii, ei își vîndu marfa lor de-adreptul consumților numai când aceștia cumpără cantități mai mari.

Decă se unesc inse mai mulți consumtor laolaltă, cari au lipsă de aceeași marfă, atunci ei și-o pot procura în cantitate mai mare de-adreptul dela producător seu dela toptangiu, atunci ei o pot căpăta mai ieftin decât atunci, când și-ar procura o fiacare dela comerciant. Decă unirea consumților este o societate așa de mare, încât producătorul seu toptangiu să-și vîndă marfă în cantități de totu mari, atunci acesta o vinde unei astfel de societăți adeseori mai efinu, ca unui mijlocitor.

In timpurile mai vechi fabricanții și comercianții erau de principiu, că „masa trebe să o scotă la cale“, adică să nu ne uităm a dobândi prețulu cel mai mare, ci să căutăm a desface multă marfă c'unu preț mai efinu. Acesta numai atunci o putem ajunge, decât procurăm marfă bună și cu un prețu cât se pote de moderat. Unu producător, fabricant seu neguțator, care într'unu anu vinde o sută de măji marfă cu un câștig de 4 fl. la măji, acela câștigă cu 100 fl. mai multu ca altul, care vinde numai 50 de măji din aceeași marfă, însă cu un câștig de 6 fl. la măji.

In timpul de acum, ce e drept, ni-se imbie multe mărfuri efine, însă „eftinulu“ acesta trebe bine înțeles, adică marfa nu costă multe parale! Cumcă ea ôre nu costă mai multu, decât e vrednică, acesta e altă întrebare. O marfă numai atunci este efină, când este efină în raportu cu calitatea ei.

Astăzi se vîndu forțe multe mărfuri, ieftine, cari de altcum sunt forțe scumpe, astfelu de mărfuri adeseori nu sunt vrednice nici jumătate prețulu, cu care se vîndu. Nu e destul atâtu, ci forțe multe produse se faci din o cali-

*) Toptangiu seu neguțatoru cu toptanul se numesc neguțatorii aceia, cari vîndu cu ridicata.

